

akad. prof. dr. Boris Sket 37. rektor v letih 1989–1991

Prof. dr. Boris Sket se je rodil 30. julija 1936 v Ljubljani. Osnovno šolo je končal v domačem kraju. Nižjo gimnazijo je obiskoval v Bjelovarju in Karlovcu, višjo gimnazijo pa v Beogradu in Ljubljani. Zaradi velikega navdušenja nad biologijo je leta 1954 postal študent na biološkem oddelku Prirodoslovno-matematične fakultete v Ljubljani. Dvakrat je prejel univerzitetno Prešernovo nagrado in leta 1958 diplomiral. Leto pozneje je postal asistent na zoološkem oddelku Naravoslovne fakultete v Ljubljani. Disertacija *Problemi speciacije pri naših sladkovodnih izopodih* mu je leta 1961 prinesla naslov doktorja bioloških znanosti. Leta 1965 je postal docent za speleobiologijo, ki je bila v jugoslovanskem in evropskem prostoru posebnost Univerze v Ljubljani. Sprva kot izredni, pozneje pa redni profesor za zoologijo nevretenčarjev in speleologijo na Biotehniški fakulteti je največ pozornosti posvetil proučevanju podzemeljskih habitatov (zlasti kraškega podzemlja) in ogroženosti okolja in živalskih vrst. Aktivno je sodeloval na mednarodnih simpozijih in se v svetu uveljavil kot priznani speleolog. Za raziskovalno delo je leta 1965 prejel nagrado Kidričevega sklada, leta 2003 pa Zoisovo nagrado za vrhunske znanstvene dosežke. Od leta 1997 je častni senator Univerze v Ljubljani. Leta 1991 je prejel odlikovanje Red republike s srebrnim vencem, leta 2008 Plaketo z zlatim znakom za življensko delo Jamarske zveze Slovenije in leta 2010

Veliko nagrado Miroslava Zeia Nacionalnega inštituta za biologijo.

Za rektorske volitve v letu 1989 je Univerzitetni svet sprejel Pravilnik o postopku evidentiranja in imenovanja rektorja in prorektorjev. Ves postopek je odtlej potekal na univerzi. Nosilci evidentiranja kandidatov so postale fakultete, SZDL je bila iz postopka izključena. V skladu z določili pravilnika je bil prof. dr. Boris Sket v decembru leta 1989 izvoljen za novega rektorja ljubljanske univerze.

V njegovem obdobju so pripravljali nov zakon o univerzah in visokih šolah, ki naj bi opredelil odnos med univerzo in družbo. Obe slovenski univerzi sta teze zanj predložili Sekretariatu za vzgojo in izobraževanje. Sprememba družbenopolitičnega sistema je prinesla tudi spremembo vrednot. Opazna so bila prizadevanja za integracijo univerze, njeno institucionalno avtonomijo, neodvisnost in apolitičnost. Po enaindvajsetih letih je bil univerzi vrnjen naziv Univerza v Ljubljani. Za štipendiranje nadarjenih študentov je bil ustanovljen Sklad dr. Franca Munde. Neugodni finančni položaj je Znanstveno-pedagoški svet poskušal rešiti s sklepom o »avtonomnosti in poslanstvu najvišje znanstvenoraziskovalne in izobraževalne institucije« in opredelitvijo načina njenega financiranja iz neodvisnega republiškega sklada za visoko šolstvo.

REKTOR V POSEBNEM ČASU

Uvod

Bralcu se že vnaprej opravičujem, če bo (ker bo) moje poročilo verjetno precej drugačno. Bo bolj osebno, pa še politično obarvano povzruhu. Bil sem namreč rektor v posebnih razmerah, posebnem času. V obdobje mojega rektorstva so padli razpad Jugoslavije, osamosvojitve Slovenije, politični prevrat. In prevrat v naših glavah. In, v nikakršni zvezi z omenjenim, nenavadna sestava našega kolegija. Ne vem, kakšni so bili v preteklosti običajni, zapovedani postopki za sestavljanje prorektorske skupine. Tokrat so prorektorje izvolili pred volitvami rektorja, kar dva že imenovana prorektorja pa sta potem kandidirala za mesto rektorja (skupaj z menoj in še z enim dekanom). Bolj jasno povedano, dva prorektorja sta bila moja protikandidata na volitvah za rektorja, tretji je bil pred mojim nastopom v. d. rektorja, torej tako rekoč začasni rektor, četrti pa je bil bodoči rektor Univerze na Primorskem.

Prorektorji so bili torej izvoljeni 'avtonomno', na kar so me nekajkrat tudi opozorili; pa za to ni bilo kakšnih hudih razlogov. In ni sprožilo posebnih problemov. Ko smo se na začetku kandidacijskega postopka predstavljali javnosti, sem dobil vtis tolikšne sorodnosti, da bi kar dobro delovali kot »kolektivni rektor«; seveda sem takšno inovacijo le omenil in je nisem predlagal – a neformalno se je skorajda primerila.

Tiste posebne razmere pa so pripravili drugi ...

⁸ Partija je z različnimi manipulacijami uspela postaviti na mesto rektorja svojega človeka tudi v sedanjem obdobju. Med drugim je

No, pa smo tam!

Čeprav drugje piše: '... prvi demokratično izvoljeni rektor.'

Kot naj vam ponazori le zelo skromen izbor besed iz tedanjega časopisja, so me nemudoma ožigosali kot eksponenta še vladajoče partije. Ne vem, kako so lahko prišli na tako idejo, moj edini greh je

bil, da sem se postavil v bran Univerzi in sebi tam, kjer so 'kritiki' pretiravali. Postal sem bolj oprijemljiv substitut Univerze, ki je nekaterim res, drugim pa namišljeno, v preteklosti storila hude krivice. Seveda povsem brez mojega sodelovanja.

Zato stopimo korak nazaj, za **mojo izpoved in pojasnilo**. Ta bo pojasnila nekatere konflikte z novodobnimi politikanti.

Ja, bil sem član Zveze komunistov, vse od študentskih let pa do njenega konca. Iz treh razlogov. Prvič, bil sem privrženec idej in idealov, ki jih je Zveza komunistov deklarirala. Drugič, lažje si postoril kaj dobrega kot član, kot pa bi mogel zunaj teh vrst. Kot član si lahko dobil podporo pri koristnih akcijah. Zveza komunistov je res imela neko moč, ki jo je lahko izrabila v dobro ali pa zlorabila. Odvisno od ljudi. To je počela tako v državnem merilu kot na drobno, v delovni skupini. Oh, v TOZD-ih, tudi v VTOZD-ih. Podobne zlorabe so mogoče tudi danes, v večstrankarskem sistemu, le da je tako delujočih 'skupin pritiska' več in seveda niso tako močne. In tretjič, samo kot član si lahko zaviral zlorabe politične moči. No, sam sem neredko izrabil 'moč' člana prav s slednjim, seveda na svoji nizki ravni, na ravni oddelka, morda fakultete. In na ta račun sem bil v neprestanem konfliktu z nekaj močnimi rogovileži kar v lastni osnovni organizaciji – višje pač nisem segal. Zveza komunistov je imela tudi svojo svetlo plat, če ste jo pripravljene videti ali ne. Saj vem, da mi kdo ne bo verjel, a to je že njegov problem. To svetlo plat lahko prezrete le ob popolni slepoti ali pa ob popolnem sprenevedanju.

Zveza komunistov torej ni imela nobenega razloga, da bi si izmislila ali vsaj posebej podpirala mojo kandidaturo. Nič mi ni bila dolžna. Pa tudi od mene ni mogla pričakovati nobenih neupravičenih uslug, saj ji nisem bil ničesar dolžan. No, pač. Ob nekem seminarju sem bil deležen še svojega prvega smučarskega tečaja; in posledice čutim še danes, kar ne morem se odpovedati temu razvedrilu. Sicer pa mi je članstvo vedno pomenilo le veliko dodatno delovno in moralno obremenitev.

for. Rektor Boris Sket! 9.03.1991
Ko sem Vas dne 8.03.1991 poslušal na
TV programu in iskreno bojezen o
neodvisnosti Univerze, sem se spomnil,
da ste bili prve "kuže" hribege
rešena Univerze Edvarda Kardelja.
Pomislim, ste bili, če res je, oslobodil
Kardelj ali B. Sket, tako ste jima
nasledili doktorate Ali mi jeta.

Na tej dopisnici podpisanega doktorja ni na seznamu doktorjev naše univerze. Kaže pa neverjetno seznanjenost z mojim značajem. Še lepo, da sem kot kuža v narekovajih.

Če bi se cesar Bokassa zavzel za zaščito otroka, bi bilo to podobno zavzemanju sedanjih univerzitetnih funkcionarjev za ustvarjalno svobodo.

ni samo pomembno, kaj kdo piše in razglaša, temveč tudi, kdo kaj oznanja. Nekdanji lakaji, hlapci in valpi ne morejo biti nikoli glasniki svobode in neodvisnosti.

Podpisan profesor in akademik.

GOSPOD SKRET, PARDON, SKET, ME JE ZADNJIČ MED VRSTICAMI OKARAL, NO

Kako lepo. To človeka vrne v brezskrbna, rosna leta. Tako me je kdaj oslovil kak prijazen sošolec, še v kratkih hlačah.

Vendar, kot nepoboljšljiv naravoslovec in pošten raziskovalec sem se lotil preverjanja, ali je bila morda ‚politika‘ vendarle kaj vpletena pri moji kandidaturi. Mimo moje vednosti, pač. Ne, ničesar takega nisem našel!

Prišel pa me je v imenu dekanov tehniških fakultet vprašat dekan naše (ki ni bil član Zveze komunistov), če bi bil pripravljen kandidirati za rektorja. In tako smo pri zapisniku seje **dekanov** in tajnikov **tehniških fakultet** ... dne 17. 10. 1989. In pri tedanji ugotovitvi, da je izbrani kandidat prof. dr. Boris Sket kandidaturo po premisleku sprejel.

Ob koncu zapisnika ‚Fakultete svojemu kandidatu ... dajejo **obvezo, da ostane v borbi** za izvolitev za rektorja tudi v primeru neprijetnih soočanj‘. Iz tega izhaja tudi navedba, da je bil Boris Sket **prvi demokratično izvoljeni rektor** Univerze v Ljubljani. Kakšen je bil postopek kandidiranja in volitev poprej, ne vem. ‚Neprijetnih soočanj‘ med samim postopkom niti ni bilo veliko, a toliko več pozneje.

Berem še: »Za rektorske volitve v letu 1989 je Univerzitetni svet sprejel Pravilnik o postopku evidentiranja in imenovanja rektorja in prorektorjev. Ves postopek je odslej potekal na Univerzi. Nosilci evidentiranja kandidatov so postale fakultete, Socialistična zveza delovnega ljudstva je bila iz postopka izločena. V skladu z določili pravilnika je bil prof. dr. Boris Sket v decembru leta 1989 izvoljen za novega rektorja ljubljanske univerze.« Sodeč po pisanju naših prijateljev so bili vsi dekani tehniških fakultet bodisi zadržani komunisti bodisi cepci, ki jim je partija zlahka podtaknila nekaj takega, kot sem jaz. Ali pa jih je prikrito izsiljevala. »Partija je z različnimi manipulacijami uspela postaviti na mesto rektorja svojega človeka.« Pika!

rektor Boris Sket v intervjuju za *Tribuno* (št. 1, 12. 1. 1990) med drugim izjavlja: »Ne vidim nikakršnega razloga, zaradi katerega marksističnega centra – intelektualnega kluba – na Univerzi ne bi bilo. V zadnjih letih so prišle od tam dobre ideje, kot recimo ta, da bi družboslovci poslušali nekatere naravoslovne predmete in ne le naravoslovci družboslovne.« (Str. 4) Stopnja sprenevedanja je grozljiva. Marksistični center pa intelektualni klub?!

Ja, »Marksistični center pa intelektualni klub?!« Nekateri sodniki so izjemno vzvišeni.

Ko sem prekladal kar zajeten kup dokaj neurejenih papirjev, sem naletel tudi na tipkopis, naslovljen **Boris Sket: Zaključno poročilo rektorja, Ljubljana, 11/1-92**. Kolikor vem, to ni bilo nikjer objavljeno. Menda sem iskal še neke podatke za dopolnilo, počasi pa sem nanj pozabil.

Zato vam danes ponujam najprej razne drobce kot zanimivost, kot bizarnost iz nekega minulega obdobja, morda tudi v poduk. Morda je zadeva celo rahlo zabavna, ko se ne bi na drugih področjih in v drugi podobi nezadržno nadaljevala kot

tragedija. In se končno zažrla tudi v univerzo. Tja sicer v drugačni, tudi precej manj zločesti obliki.

A v tistem času, verjemite, mi ni bilo lahko.

Poglavje, ki ga v zaključnem poročilu slučajno ni, zadeva ime naše univerze. Ob mojem nastopu je bila Univerza v Ljubljani **Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani**. To je bil čas velikih dejanj, brez dvoma je med takšna sodilo tudi brisanje Edvarda Kardelja iz imena naše univerze. Bilo je kar nekaj pozivov, seveda tudi v časopisju. Upravičeno. Berem, da je avgusta leta 1990 univerzitetni senat zahteval, naj Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo pripravi utemeljitev opustitve takšnega imena. Na spletu sicer najdemo takole zgodovino poimenovanja:

- Univerza Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev v Ljubljani/Universitas Labacensis (1919–1929)
- Univerza Kralja Aleksandra I. v Ljubljani/Universitas Alexandrina (1929–1941)
- R. universita di Lubiana/Kraljeva univerza v Ljubljani (1941–1943) (najbrž je kot kralj mišljen Vittorio Emmanuele III, Re d'Italia)
- Universität Laibach/Univerza v Ljubljani (1943–1945)
- Univerza v Ljubljani (1945–1979)
- Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani (1979–1990)
- Univerza v Ljubljani (1990–danes)

Preimenovanje neke univerze seveda ne more biti čisto preprosto. Zahteva čas in premislek. Na 9. seji Univerzitetnega senata 21. septembra leta 1990 je rektor pojasnil, da je vodstvo rektorata večkrat razpravljalo o spremembi imena univerze. Bilo je namreč **več predlogov**. Tokrat pa je »... Univerzitetni svet sprejel sklep: ‚spremeni se ime tako, da glasi **Univerza v Ljubljani**‘.«.

Zapis bom sklenil z najdenim Zaključnim poročilom, le z nekaj drobnimi popravki in z nekaj pojasnili. Poročilo je brez dvoma verodostojno, čeprav morda danes česa ne bi več znal podpreti z argumenti. Prosim, ves čas upoštevajte datum poročila!

Da ne pozabimo. V času mojega mandata je razpadla Jugoslavija, prišlo je do bojev, prišlo je do **popolnega političnega prevrata**. To pojasnjuje marsikaj. Na primer, da se je zavzemanje za avtonomijo univerze kar naenkrat iz nuje sprevrglo v greh.

partijci ubrali drugo, hipokrizijsko taktiko. Začeli so se zavzemati za avtonomijo, na primer za avtonomijo raziskovalne dejavnosti. V tem primeru »avtonomija« kajpada ne pomeni nič drugega kot nadaljevanje njihove oblasti; zavzemanje zanjo je zavzemanje za to, da še naprej sami postavljajo zakone, se pravi branijo osvojeno in prilaščeno oblast. Nihče naj se ne bi vmešaval v fevd, ki so si ga pridobili, pač pa

Sedanji rektor piše: avtonomija na univerzi pomembna za narod

Enako velja za zavzemanje za višje plače univerzitetnih učiteljev. Kar naenkrat so nujna postala dejanja, podobna tistim, ki so jih očitali prejšnjim oblastem, češ da so bila namenjena le slabitvi (ljublanske) Univerze. Takšno je bilo pretvarjanje Univerze v skupnost fakultet, pa (res nesmiselno) ločevanje znanstvenoraziskovalnih enot od Univerze, pa zloglasno ‚tozdiranje‘. Celo ustanovitev Univerze v Mariboru naj bi služila temu razdiralnemu namenu. Čisto drugačnim namenom pa je sledilo skoraj verižno ustanavljanje novih šol, tudi fakultet (zunaj obstoječih univerz), v novem času. Jih mar ustanavljajo ostaline rdečega režima?

Res, spremenili smo sistem, državno ureditev, odpravili zlovešči naziv »socialističen« iz imen uradnih ustanov, upravnih organov, spreminjamo imena ulic in mest, nimamo več stare ljudske milice, spremenili smo ime Udbi, čimprej skušamo zbrisati zunanje simbole komunistične okupacije, nočemo ali ne znamo pa se upreti tem bivšim oportunistom, današnjim kameleonom in konvertitom. Spremenili smo ime univerze, da ne nosi več tistatega zloveščega imena, nisimo se pa niti dotaknili tistih 5 odstotkov, z rdečim rektorjem na čelu, ki so se rodili v 45 let dolgi negativni selekciji slovenskega vrha razumnštva. In danes prav ti najbolj kričavo zahtevajo akademsko svobodo, avtonomnost in sta-

Kaj ni lepo povedano, lepo razloženo? Zanimiv izračun, tistih 5 odstotkov. Le kdo vse še tiči tam notri?

Potrebovali smo desetletje ali dve, da smo se zavedeli, kako bebave so nekatere od teh zmerljivk.

A kaj žene ljudi, da si dovolijo takole obrekovati stanovskega kolega, ki ga sploh ne pozna? In ki – zagotavljam – ni v življenju nikomur po nedolžnem skrivil lasu!

Torej:

Boris Sket:

Zaključno poročilo rektorja

Ljubljana, 11/1-92

Zastavljeni program

Program naše skupine in moj posebej je bil zastavljen na osnovi splošno priznanih nalog univerze:

- dajati narodu primerno število visoko, tudi podiplomsko izobraženih kadrov,
- vzdrževati stik z razvojem strok v svetu, prispevati k poznavanju domovine,
- dajati neodvisna in objektivna strokovna stališča ter vrhunske znanstvene in umetniške stvaritve.

V ta namen mora biti univerza

- ugledna in odlična ustanova,
- na njej morajo delati najsposobnejši strokovnjaki in najboljši učitelji,
- biti mora brez pretiranih in stalnih gmotnih težav,
- biti mora organizacijsko samostojna ter politično in gospodarsko nevezana (avtonomna),
- biti mora v pravnih meri notranje povezana.

Program je izhajal seveda tudi iz ugotovitev stanja in dejanskih ali predvidenih možnosti:

- Univerza v Ljubljani je bila edina ustanova, ki zajema celotno pahljačo narodovega bivanja in dejavnosti,
- ki pa deluje v nevzdržnih gmotnih razmerah in ob mestoma sramotnih osebnih dohodkih,
- ki čuti posledice nasilne ločitve raziskovalnega dela od izobraževanja, zato ...
- kakovostni strokovnjaki celo uhajajo z univerze, merila za imenovanje učiteljev pa se v zadnjih desetletjih iz različnih razlogov nižajo.

Program je torej zajemal naslednja področja:

- strokovno kakovost univerze in odnos do študentov,
- urejanje gmotnega stanja, tako osebnih dohodkov učiteljev kot študentskega standarda in še posebej prostorskih in drugih možnosti za izobraževalno in raziskovalno delo na ustanovi,
- ohranitev avtonomije.

Tem dolgoročnim nalogam pa smo dodali še nekaj (navidez) kratkoročnih, kot

- urejanje normativnih aktov (zakon, statut),
- vprašanje organiziranosti (celovitosti) Univerze v Ljubljani,
- reorganizacijo univerzitetnih služb,
- urejanje odnosov z raziskovalnimi inštituti.

Podedovano stanje

Brez dvoma še danes čutimo hude posledice razbijanja univerze, ki univerzitetno »vodstvo« postavlja v narekovaje, mu jemlje skoraj vse kompetence in pogosto onemogoča usklajevanje stališč znotraj takšne konfederacije. Prav tako se še danes čutijo posledice negativne selekcije. Ta je bila resda na nekaterih fakultetah pogojena s političnimi pritiski, na drugih z obupnimi gmotnimi razmerami, povsod pa podprta še s klikami, ki so v preteklosti in bodo tudi v prihodnje znale izrabiti kakršnekoli trenutne razmere. In čutimo seveda tudi neposredne posledice gmotne stiske, ki nekaterim članicam komaj še omogoča delovanje (ne bom rekel »normalno delovanje«).

Ob vsej kritiki, ki jo zaslužita tako naš povojni družbeni razvoj kot tudi sama Univerza v Ljubljani, pa se je stanje v nekaterih pogledih začelo popravljati že pred mojo izvolitvijo za rektorja. Tako je že moj predhodnik, spoštovani rektor Peklenik, lahko zatrdil, da je univerza z dopolnili k Zakonu o usmerjenem izobraževanju ponovno pridobila avtonomijo, čeprav je njegova trditev, da bo tako »onemogočen vsak vpliv politike na izvolitev vodstva«, seveda pretirana. A že takrat se je začel dejanski umik družbenopolitičnih organizacij z univerze. Ugotavljam tudi nekoliko več razumevanja za potrebe znanosti in univerze v tem obdobju, ki pa mu neugodne gmotne razmere seveda niso omogočale pravega učinka. Rektor Peklenik je naredil tudi poskus s centralizacijo podiplomskega študija, ki sicer še ni doživel polne uveljavitve, a je vsaj ustvaril podlago za nadaljnje smiselno izravnavanje kakovosti in tehnologije na tem področju.

Družbeno okolje

Naša ekipa je torej prevzela delo na univerzi v času, ko so se začele razmere postopoma izboljševati, ko so se tudi razmere v družbi na sploh demokratizirale, uveljavljala se je različnost mnenj. Kazalo je, da bo Univerza končno v miru lahko urejala samo sebe, ob razumevanju okolja, brez zunanjih pritiskov in direktiv. Etiketiranje naj bi zamenjali podatki, samovoljo argumenti, pritiske stvarna razprava, namesto moči politike naj bi nastopila moč strokovnosti.

Prve večstrankarske volitve žal niso dale za univerzo takšnih rezultatov. Očitno mora vsakemu prevratu (tudi če ne gre za revolucijo *sensu stricto*), slediti obdobje negotovosti, iskanja ravnovesij, ob tem seveda tudi iskanja vzvodov moči. In te igre seveda dejansko ne morejo biti vedno čiste in poštene. Tako so se tudi v našem primeru ohranili in celo razbohotili vsi tisti postopki, ki jih tako radi poimenujemo kot boljševistične. Seveda z novimi igralci.

bolj ustvarjalni in bolj delavni kot nekomunisti.

Boljševik na čelu univerze

Univerza je v 70. in 80. letih postala popolnoma podrejena partijsko-državnemu kompleksu. V tem podrejanju so sodelovali univerzitetni funkcionarji vključno z rektoratom. Če ne drugega, so molčali in tiho

Podpisani trije profesorji. Obsežen članek je nastal kot odgovor na mojega, v katerem sem s številkami pokazal, da članstvo v Zvezi komunistov nikakor ni bil nujen pogoj za prevzem dekanske funkcije. V nasprotju s splošnim prepričanjem. Kdo se torej vede 'boljševistično'? Seveda v smislu psovke, kot to pojmujejo podpisniki.

Pisecem bi morda kdo pripisal naivno prepričanje, da »ljudožercev pri nas ne bo več, ko bomo požrli ta zadnjega«, in s tem tudi dober namen.

Tako stanje v prehodnem obdobju torej sprejemam – danes – z vsem razumevanjem, nikakor pa ne morem mimo dejstva, da je za delovanje univerzitetnega vodstva skrajno neugodno in mu dejansko povzroča prazen tek. Saj ga pretirano zaposluje z nujnim odzivanjem. Ker so nas razmere polno obremenile z nujnim odzivanjem na potencialno usodne sunke iz okolja, se nismo mogli dovolj posvečati nalogam, ki smo si jih zadali. Zato sem decembra leta 1990 sklenil univerzi in javnosti predlagati krajši moratorij za vse normativne dejavnosti, ki bi kakorkoli neposredno zadevale univerzo. (Pod moratorijem sem si predstavljal: premor pri sprejemanju novih zakonov, ki zadevajo univerzo, odložitev sprejemanja novih dodiplomskih študijskih programov, ureditev začasnega sistema financiranja, ki naj bi vključeval raziskovalno delo in bi se lahko pokazal za trajno uporabnega. Tak moratorij bi omogočil sprostitev sil, da bi lahko univerza – na podlagi tudi predstavljenega akcijskega načrta – kaj naredila s samo seboj. Verjetno moram lastni neprepričljivosti pripisati dejstvo, da ta predlog že na Univerzi v Ljubljani ni bil ugodno sprejet, zato ni prišel v javnost.

Naše delo, težave in dosežki

Kakovost univerze: strokovnost, pedagoški proces, odnos do študentov

Na rektorat sem sicer prišel kot kritik kakovosti naše univerze, vendar pa sem že v samem začetku delovanja doživel toliko diskvalifikacij te ustanove, kot jih je bilo slišati v preteklosti, ko je bila tako priljubljena novinarska krilatica »okostenela univerza«. Žal je – poleg upravičene, seveda – prihajala povsem neargumentirana kritika tudi izpod peres nekaterih univerzitetnih učiteljev, kar je še posebej žalostno. To me je prisililo, da sem začel v večji meri poudarjati po eni strani vrline univerze, po drugi strani pa razmere, zaradi katerih je na univerzi prišlo do dejanskih slabosti. To je morda ustvarilo napačen vtis, da slabosti svoje ustanove ne vidimo. Razpoložljivi podatki v resnici kažejo, da je učinkovitost Univerze v Ljubljani na dodiplomski ravni in ob tisti študentski populaciji, ki jo ima, v povprečju enaka »Evropi«. Res pa je, da je pri nas študirajočih

razmeroma malo in da bi se relativna učinkovitost pri razširjenem izboru študentov najbrž znižala. Vemo tudi, da so razmere povsem nezadovoljive na podiplomskem študiju. Trdim, da takšno stanje res ni razveseljivo, a je v gmotnih razmerah, v kakršnih živi in dela večina naših šol, vsaj opravičljivo, če že ne presenetljivo dobro.

Glede na zatečeno stanje, mislim zlasti na že začeto usklajevanje financiranja med ministrom za šolstvo in rektoratom obeh univerz, se v teh dveh letih nismo lotili bistvenega prestrukturiranja študijskih programov, skušali smo jih predvsem racionalizirati, zmanjšati, študente razbremeniti. Tako je bilo že prej dogovorjeno in na tej podlagi naj bi izpeljali tudi predvideno sistemizacijo učiteljev in uredili financiranje. Ob številnih zapletih in ob bojazni, da bo imela neugodne finančne posledice, je bila ta akcija delno izpeljana.

Osnovna pomanjkljivost te kampanje se mi zdi dejstvo, da so šole najprej posegle po času, ki so ga poprej zasedali tako imenovani »skupni predmeti« – družboslovni na nedružboslovnih šolah in še ne uveljavljeni tehniško-naravoslovni na družboslovnih. V času, ko zahodnoevropske in ameriške univerze razširjajo delež takšnih predmetov, pa v času, ko se naša družba pospešeno prenavlja, se mi zdi izobraževanje bolj ali manj izrazitih »fahidiotov« naravnost neodgovorno. Zavedam se časovne stiske, v kateri je strokovno izobraževanje ob današnjem eksplozivnem naraščanju védenja, vendar bomo morali najti tudi čas za umeščanje svežih izobražencev v prostor, čas, družbo. Določeni premik smo dosegli na področju podiplomskega študija, ki smo ga naredili preglednejšega, kar naj bi spodbudilo tudi postopno usklajevanje; upam seveda, da na višji ravni. Pripravo univerzitetnega (medfakultetnega) programa za podiplomski študij varstva okolja prav tako razumem kot jedro, ki bi spodbudilo pripravo drugih, podobnih. Upam, da bodo takšen način izgradnje univerzitetne ponudbe tudi fakultete sprejele z več razumevanja, kot bi ga bilo deležno (»nasilno«) združevanje.

Ob nekaterih ekscesnih primerih, ki so med drugim tudi posledica razčlenjene in neuskrajene univerzitetne oziroma fakultetne administracije, smo se morali posebej dogovarjati za izboljšanje odnosa do

študentov. Kaže, da so fakultete vzele dogovor resno, saj v zadnjem času pritožb ni bilo. Vendar moramo še naprej izboljševati obveščanje študentov, skrbeti za urejenost študijskega režima, skrbeti, da jim pri študiju ne bi delali nepotrebnih administrativnih ovir.

Kot vodilo doslej in pozneje omenjanim dejavnostim bi morali služiti izsledki široko zasnovanega raziskovalnega projekta Dolgoročni razvoj visokega šolstva v Sloveniji. Projekt, ki se je v času mojega predhodnika zožil na razumnejšo mero, naj bi zdaj dal končne rezultate. Žal mi je bil v tem smislu predstavljen sicer pregleden spis, ki pa je imel bolj značaj novinarskih razglabljanj kot pa z argumenti podprtih, znanstvenih izsledkov. Takšnega poročila v imenu univerze seveda nisem mogel sprejeti, na kaj kakovostnejšega pa še čakamo.

Gmotno stanje. Prostorski razvoj, delovne in življenjske razmere

Komisija za prostorski razvoj je pripravila pregled nujnih in dolgoročnejših potreb po prostorih, ki smo ga predložili tudi vladi. Odgovora ni bilo, tako kot ga ni bilo na nekatera druga vprašanja. Nekaj najhujših problemov so uspele fakultete rešiti z lastnim denarjem in s pomočjo mesta. V skromnem obsegu se je nadaljevala tudi republiško financirana gradnja Biološkega središča. Na zahtevo po Mladiki in morebitnih drugih vojaških objektih, ki smo jo predstavili že leta 1990 in jo pozneje večkrat ponovili, tudi preprosto ni odgovora – ne od mestnih ne od državnih oblasti.

Ob posebnem zanimanju za univerzo, kakršnega je – podobno kot predsednik vlade – ob začetku svojega mandata izrecno omenil ljubljanski župan, bi lahko pričakovali, da bo vsaj tale seja že v univerzitetnem mestu. Predstavniki univerze smo sicer povedali, kako si predstavljamo sodelovanje med mestom in univerzo, oblikovanja dvostranske delovne skupine, ki bi to natančno določila, pa že nismo uspeli izsiliti; bojda zaradi pomanjkanja časa. Univerzitetno mesto omenjam v tem sklopu zato, ker bi sodelovanje lahko razrešilo marsikateri prostorski problem z dogovorjenim razporejanjem prostora, primernim prometnim režimom, sodelovanjem pri zadovoljevanju osnovnih in manj osnovnih potreb študentov.

Za štipendiranje posebej nadarjenih študentov smo ustanovili Sklad dr. Franca Munde.

Z dokaj uspešnim urejanjem razmer in režima v študentskem naselju se izboljšuje študentski standard, nekaj pa je pridobila tudi druga stran univerze – nekaj bivališč za gostujoče učitelje namreč. Ne glede na to zmogljivosti še vedno močno zaostajajo za potrebami.

Posebej boleč problem so seveda osebni dohodki, ki so na nekaterih fakultetah povzročili odhajanje delavcev, drugod pa ukvarjanje z univerzi neprijemno dejavnostjo. Takšne razmere so pripeljale celo do stavke, ki pa je bila zelo omejena in je naltela le na medlo podporo drugih delov univerze. Ob tem tudi ne morem mimo dejstva, da so z nekaterih fakultet zelo ostro očitali rektorju premajhno prizadevanje za reševanje osebnih dohodkov, obenem pa niso pokazali prav nikakršne pripravljenosti, da bi ga seznanili s svojim dejanskim finančnim stanjem. Takšno ravnanje ni le človeško nesprejemljivo, temveč predstavlja tudi nazorno karikaturu naše skrajno decentralizirane univerze.

Kako drugače so na to gledali nekateri kolegi (najbrž zunaj univerze), sem omenil zgoraj.

Sicer pa smo skušali rešiti vprašanje osebnih dohodkov s sistemizacijo, ki bi jo izpeljali v dogovoru z ministrstvom za šolstvo in ki po našem mnenju nikakor ne bi pomenila popolnega poddržavljenja univerzitetnega učitelja; bila bi namreč lahko tudi podlaga za oblikovanje samostojnega sklada. Dogovarjanja, ki so začela že s prejšnjo oblastjo, še niso dala nedvoumnih rezultatov, čemur sta botrovali obe strani. Minister, ki je zamujal z odgovori, sklepi, dejanji, pa tudi naša univerza, ki je tako težko prišla do notranjega soglasja, kaj šele do soglasja z Univerzo v Mariboru. Iz razlogov, ki jih bom omenil pozneje, vse do nedavnega tudi nismo mogli rešiti financiranja raziskovalnega dela na univerzi.

Urejanje normativnih aktov

Prva posebna naloga, ki mi je bila kot svežemu rektorju zastavljena, je bila priprava Zakona o univerzi, s katerim je naša ustanova že tedaj zamujala – in to po dolgoletnih prizadevanjih, da se nam takšen zakon sploh omogoči. V preteklih dveh letih

smo v različnih sestavih in na različne načine pripravili kar nekaj osnutkov za zakon, vendar univerzitetna telesa nobenega niso sprejela. Zadnji poskus predstavlja delo dvostranske komisije (predstavniki vlade in univerze), vendar pa po skrajnih razlagah nove ustave zakona o univerzi sploh ne bomo potrebovali. Bojim se, da to ni čisto res.

Seveda bo enak problem za našo univerzo pomenila priprava statuta. Ob tem, ko smo morali statut prilagoditi tedaj novi zakonodaji, namreč Dopolnilom Zakona o usmerjenem izobraževanju, smo pripravili predlog celovitega novega statuta, ki naj bi med drugim omogočil tudi nekaj racionalizacij v vodenju in delovanju univerzitetnih služb. Predlog ni bil sprejet, Univerzitetni senat je izrecno zahteval, naj se statut popravi le toliko, kolikor zahtevajo Dopolnila Zakona o usmerjenem izobraževanju. Zato novi statutarni sklepi predvsem na novo določajo naloge Univerzitetnega senata in Znanstveno-pedagoškega sveta, ki smo ga končno postavili in je začel uspešno delovati. Med drugim je prevzel nalogo promoviranja novih rednih profesorjev, ki je zaenkrat še bolj formalne narave, pa tudi predlaganja kandidata za rektorja, ki nikakor ni le formalno.

V zvezi s pripravo novega zakona je bilo kar nekaj zapletov, zaradi česar so univerzo dolžili, da zamuja. Res, bilo je veliko idej in pripomb nanje. Medtem ko so bili eni mnenja, da mora biti univerza tista, ki si pripravlja zakon, pa so drugi zahtevali, da se iz postopka sploh umaknemo, da si ne bi sami natikali zanke okoli vratu. Naj to stori kar država. Tako je moral zakon še počakati, ne nazadnje po krivdi same univerze.

Pač pa smo sredi leta leta 1990 pripravili nova merila za habilitacije. Strožja seveda. Januarja je bilo na predlog še precej pripomb, julija leta 1990 pa je Univerzitetni svet sprejel predlog Pogojev in **postopka** za volitve v **nazive visokošolskih učiteljev in znanstvenih delavcev in sodelavcev**. To imam za pomemben dosežek.

Vprašanje organiziranosti (celovitosti) univerze

Ob tolikšni raznovrstnosti interesov, ki otežujejo, če že ne onemogočajo skoraj vsako soglasje, je seveda moralo priti tudi do razmišljanj o razbitju te »mastodontske« ustanove.

To sicer ni v neposredni zvezi, a zanimiva je potencialna podobnost. V gospodarstvu smo morali brž po prevratu razbiti »socialistične mastodonte«. Na njihovih truplih so se potem redili kapitalistični dinozavri, posledice pa poznamo. No, univerza se je čemu podobnemu vendar izognila.

Argumente v prid razdelitvi so iskali predvsem med primeri v svetu, ki pa so vsi po vrsti padli v vodo. Tako je v znanstveno in tehnično naprednem delu sveta nekaj univerz, ki so po številu študentov in še posebej po številu delavcev bistveno (tudi nekajkrat) večje. V svetu so in celo na novo nastajajo tudi univerze, ki so po značaju šol (fakultete + umetnostne akademije + višje šole) enako pestre kot naša.

Pripravo stališč o prihodnji organiziranosti Univerze v Ljubljani smo zato zaupali posebni delovni skupini, v kateri je očitno prevladalo mnenje, da bi veljalo znotraj univerze le bolj definirati posamezne skupine šol (na primer tehniško naravoslovne, umetnostne, družboslovne), ki bi se lažje usklajevale najprej znotraj in nato med seboj. Še posebej pa se je občasno odpiralo vprašanje obstanka višjih šol na univerzi, ki bi ga morda dodatno zapletla razprava o ustanavljanju visokih šol (*sensu stricto*). Žal do širše razprave o tem vprašanju še ni prišlo.

V ta sklop sodijo tudi razgovori o vključitvi Teološke fakultete v Univerzo v Ljubljani. Pokazalo se je, da ta ni samoumevna, saj ima Teološka fakulteta v svojem statutu vrsto postavk, ki so v ostrem nasprotju z univerzitetnimi načeli, še posebej z načeli svobodne izbire izobraževanja in svobode raziskovanja ter univerzitetne avtonomije. Razgovori so se zelo razvlekli zlasti zaradi nepotrebnih premorov, ki jih je delala sama Teološka fakulteta, čeprav so njeni predstavniki javno obtoževali vodstvo

univerze. Preteklega septembra naj bi se po zadnjem dogovoru, ob sodelovanju visokega kanclerja Teološke fakultete (nadškofa), sestala dvostranska delovna skupina. Vendar smo ravno takrat imeli na univerzi obilo posla z izbiro novega rektorja, Teološka fakulteta pa tudi ni pripravila obljubljenega gradiva. Tudi ne razlage, kakšen interes jo vodi k vključitvi v Univerzo v Ljubljani.

Teološko fakulteto so leta 1949 izločili iz ljubljanske univerze, čeprav je bila med ustanovnimi fakultetami. Avgusta leta 1990 naj bi Izvršni svet (vlada) preklical vse akte o Teološki fakulteti. Zdaj ne vem, ali se je to res zgodilo.

Sredi leta 1990 je univerza prejela zahtevo Teološke fakultete za ponovno včlanjenje. Na našo zahtevo je Teološka fakulteta pozneje poslala svoj statut, ki bi moral biti usklajen z zahtevami univerze in zakonodaje. Predsednik univerzitetne statutarne komisije je ugotovil, da je ta v popolnem nasprotju s statutom Univerze v Ljubljani.

Aprila leta 1991 smo obravnavali probleme s Teološko fakulteto na pogovoru pri podpredsedniku Izvršnega sveta (vlade). Zabeleženo imam, da je to cerkvena šola in da vse katoliške fakultete delujejo po statutih, ki jih določa rimska Kongregacija za katoliški pouk – na to je vezana tudi naša; študijski red je podrejen disciplini Katoliške cerkve. Študijski red pravi, da je Teološka fakulteta ‚izobraževalna in znanstvenoraziskovalna ustanova katoliške vere‘. ‚Je cerkvena ustanova‘ in merilo za študente in učitelje vseh stopenj je verska pripadnost. Za vpis je študent potreboval priporočilo (Cerkve). Usklajevanje statutom je bilo torej pred vključitvijo Teološke fakultete več kot nujno.

Na sestanku z dekani je ‚rektor omenil tri možnosti: Teološko fakulteto sprejmemo iz cehovske solidarnosti, vlogo zavrnejo zaradi neskladja, ji pomagamo pri preraščanju v normalno fakulteto‘. Sklenili smo, naj o tem sklepa še Znanstveno-pedagoški svet Univerze v Ljubljani.

Julija 1991 so me obiskali nadškof dr. Alojzij Šuštar, veliki kancler Teološke fakultete, pa dekan dr. Metod Benedik in dr. Rafko Valenčič. V kar tvornem pogovoru smo sklenili ustanoviti delovno skupino univerze in Teološke fakultete, ki naj reši vsa odprta vprašanja, ki so onemogočala vključitev Teološke fakultete. Vendar je odtlej minilo že pol leta, kar smo teologom v vednost poslali statut Univerze v Ljubljani, pa na to še ni bilo odziva.

Potem je na Teološki fakulteti očitno prevladalo stališče, da rektorju s tako zloveščim pedigrejem ne gre ponujati blagoslova. Teološka fakulteta se do nastopa novega rektorja ni več oglasila.

Delovanje univerzitetnih služb

Ob nastopu mandata sem navdušeno podprl prizadevanja za reorganizacijo univerzitetnih služb. Mnjenja sem namreč, da bi dobro delujoča centralna administracija pritegnila tudi interes članic za skupno urejanje nekaterih zadev. V ta sklop je sodila tudi pritegnitev sedanjega Centra za razvoj univerze v ožji krog služb, ki pa so ga od zunaj označili kot izničenje Centra za razvoj univerze, v samem Centru pa so se ji tudi vehementno uprli. Pokazalo se je, da bi bila nadaljnja takšna prizadevanja kontraproduktivna, saj Center za razvoj univerze nekatere naloge prav dobro opravlja, čeprav bi tesneje ob rektoratu lahko bil neprimer- no koristnejši.

Reorganizacijska prizadevanja so dodatno zapletle kadrovske spremembe, saj sta odšla drugam glavni tajnik in vodja računovodstva, tako da smo morali z večjimi posegi počakati, da se vsaj trije izmed pomembnih delavcev temeljito vpeljejo na svojih novih delovnih mestih. Smo pa nekaterim delavcem zamenjali delovna področja in nekatera mesta ob upokojitvah pustili nezasedena. Nadaljnjo racionalizacijo in povezavo univerzitetno-fakultetnih služb bo olajšalo omrežje optičnih kablov, ki se zdaj izgrajuje.

Mednarodno sodelovanje

Mednarodno sodelovanje je teklo po že vpeljanem sistemu. Skupnost jugoslovanskih univerz je nekaj časa še pogosto sestankovala. Ker predložena tematika običajno ni bila dovolj tehtna, se večine sestankov preprosto nismo mogli udeležiti. Iz drugih razlogov, finančnih, se nismo mogli odzvati večini vabil iz Evrope. Menim pa, da se je izplačala udeležba na seminarju, ki ga je priredila CRE (Stalna konferenca rektorjev evropskih univerz), saj sem pri kolegih dobil verodostojne podatke za protitež mnogim dezinformacijam, ki jih pri nas širijo enostransko informirani – žal tudi kolegi.

Manjša skupina evropskih rektorjev se je na povabilo zbrala pri generalnem sekretarju zveze NATO in nadaljevala skupno pot v Washington in Teksas, kjer smo najprej obiskali Belo hišo in nekaj ministrstev, potem pa nekaj značilnih – ameriških, seveda – univerz. Tudi to je bilo poučno.

K mednarodnim zadevam morda sodi tudi sprejem beguncev iz Hrvaške, kjer je konec leta 1991 divjala vojna. Tako smo mladim pevcem, Akademskemu zboru s Sveučilišta Juraja Štrosmajera v Osijeku, omogočili nekajdnevno pripravo dobrodelnega koncerta. Pred koncertom sem povedal nekaj pozdravnih besed, ki smo jih pozneje objavili v *Vestniku* pod naslovom »Občinstvu, ki ga ni bilo«. Niti sloves zbora niti solidarnost s sosedi nista privabili občinstva – bilo nas je manj kot nastopajočih. Upam, da so bili na turneji po Evropi, ki je sledila, lepše sprejeti.

Sodelovanje na podlagi sporazumov z drugimi univerzami je teklo gladko. Podpisali ali pripravili smo tudi nekaj novih, tudi na podlagi interesov, ki jih je izrazil potencialni partner. Žal pa smo se morali za resne razgovore bolj ali manj omejiti na Evropo, saj je zaradi visokih stroškov prevoza sodelovanje čez lužo predrago.

Zanimiv poskus internacionalizacije študija smo pripravljali v skupnosti Alpe-Adria, kjer naj bi

za nekaj študijskih področij vpeljali enosemestrsko izmenjavo študentov. Seveda je treba poleg jezikovnih pregrad rešiti tudi vprašanje medsebojnega usklajevanja in priznavanja študijskih programov.

Nove možnosti je ponujal Tempus, program Evropske skupnosti za pomoč univerzam Srednje in Vzhodne Evrope. Čeprav smo imeli za prve prijave za leto 1991 izredno skrajšan rok, so delavci naše univerze pripravili tako kakovostne predloge, da jih je bilo odobrenih nesorazmerno veliko.

Skupaj z ministrom za Slovence v zamejstvu smo pripravili vabilo našim znanstvenikom v tujini, da bi se pridružili »tretji univerzi«, vendar je minister zaradi pomanjkanja denarja odstopil od akcije, sledile pa so razmere, ki so takšno sodelovanje začasno sploh onemogočile. Delo na »tretji univerzi« smo nadaljevali, a je zaradi finančnih in varnostnih razmer zamrlo.

Odnosi z raziskovalnimi inštituti (RI)

Kot načelni pristaš sodelovanja in tudi smiselne vključitve kakovostnih inštitutov ali njihovih delov v univerzo sem seveda sprožil tudi razgovore v tej smeri. Žal vlada na nekaterih članicah Univerze upravičen strah, da bi v takšno španovijo vstopili neenakopravni. Med drugim se je pokazalo, da so raziskovalni inštituti dobivali na glavo raziskovalca doktorja skoraj dvakrat toliko denarja kot fakultete; poleg tega je bil marsikateri inštitutski delavec, ki po 5 ali 10 let ni napisal znanstvenega članka, bogateje financiran kot prenekateri univerzitetni učitelj raziskovalec. Značilno je tudi, da je vodstvo velikega inštituta tedaj, ko je prodrl zakon o podiplomskem študiju zunaj univerze, kar naenkrat postalo nezainteresirano za nadaljnje razgovore. Vse to, zlasti pa očitna predimenzioniranost nekaterih raziskovalnih skupin na inštitutih, upravičeno zbuja bojazen med delavci na fakultetah. Očitno je torej, da bo treba rešiti še nekaj pomembnih vprašanj okoli racionalizacije, preden bi lahko začeli resne razgovore o vključevanju. Posamezne fakultete se zavzemajo za vključevanje posameznih skupin, kar pa bi seveda pomenilo razbitje enovitih inštitutov in se zdi nesprijemljivo zanje; v nekaterih primerih pa bi najbrž dejansko škodovalo že vpeljani interdisciplinarnosti.

Prizadevanje za **izenačitev možnosti univerze** s samostojnimi raziskovalnimi inštituti sem nadaljeval še pozneje. Pri tem me je najbolj gnala boleča ugotovitev, da se mladi izogibajo univerzi in se raje zaposlujejo na inštitutih. Domišljam si nekaj zaslug pri tem, da so začeli raziskovalno delo ocenjevati, tudi kvantitativno. Se pravi, da so ga sploh začeli ocenjevati. To se je pozneje res malce izrodilo (s pretirano »natančnim« preračunavanjem na primer), morda celo preživelo. Vendar pa je sprva le pokazalo, koliko bolj gospodarna je raziskovalna dejavnost na univerzi. Žal se tudi večina (vsaj mlajših) delavcev na univerzi danes ne zaveda, da smo zaradi tega usmerili nekaj denarja tudi semkaj. Vidijo le slabo stran tistega zloglasnega »točkovanja«, ne poznajo pa njegove zgodovinske, pozitivne. Za nas odrešilne. In pravzaprav odrešilne za obe »stranki«, saj se je prav zato kakovost raziskovalnega dela in njegova izdatnost močno dvignila. Tako na univerzi kot na inštitutih.

Avtonomnost univerze

Za konec sem prihranil področje, ki je osnova za normalno delovanje univerze. Kot sem omenil že v uvodu, je slovenska univerza dejansko ponovno pridobila avtonomijo že pred nastopom naše skupine. Vendar pa so se ob nastopu demokracije pojavile resne grožnje, da avtonomijo spet izgubi. Model za takšno ravnanje naj bi našli v nemško-avstrijskem svetu, kjer so univerze državne, zanje pa najbrž skrbi dobro vpeljana administracija, ki se je tudi sama razvijala v nekaj desetletij trajajočih stabilnih in demokratičnih razmerah.

Resnejša borba za ohranitev avtonomije se je začela po javni razglasitvi idej, naj bi bil univerzitetni učitelj državni uradnik, »menedžerje prve in druge kategorije« pa bi postavljali ministri. Temu je sledilo sporočilo javnosti, okoli katerega se je univerza strnila neverjetno soglasno, kar pa je vzbudilo tudi hudo reakcijo. Kakšne motnje pri

delu univerzitetnega vodstva je to dejanje povzročilo, nam pokaže nedavna izjava najbolj pooblaščenega predstavnika, da se je »zaradi velikih besed o avtonomiji prekinilo tvorno sodelovanje ministrstva za znanost z univerzo«. Kljub temu menim, da je to bila nujna žrtev, ki se bo dolgoročno izplačala. Zdaj že dokončno vemo, da kljub vsem slabostim univerze med njenimi možnimi skrbniki trenutno ni nobenega, ki bi bil boljši. To seveda ni bila edina priložnost, ko smo morali zagovarjati avtonomijo univerze, bil je le najodločilnejši in najbolj razvpit. Ob tem je naravnost neverjetna sprenevedavost nekaterih kritikov, ki so univerzo obsojali, ker se poprej ni dovolj zavzemala za avtonomijo, hkrati jo pa zmerjali zato, ker jo zahteva zdaj.

Kako zelo je bila ogrožena avtonomija univerze, naj nam ponazori naslednja prigoda. Odgovorni minister si je ob neki malce žolčni razpravi dovolil zabrusiti obema rektorjema slovenskih univerz tisto – sicer duhovito – krilatico: »Če je neizbežno, da boš poslan, lezi in uživaj.« Duhovito, a v takšni postavi več kot neokusno. In, seveda, odklonjeno.

Avtonomija je zdaj državnim univerzam zagotovljena z Ustavo Republike Slovenije. Ustava pravi: »Državne univerze ... so avtonomne.« In še: »Zagotovljena je svoboda znanstvenega in umetniškega ustvarjanja. « Evropsko združenje univerz pa pravi, da zaradi tega univerze samostojno določajo notranjo organizacijo, odločajo o razporejanju denarja, o kadrovskih in akademskih zadevah. Vendar sedanji rektor po poglobljeni analizi ugotavlja, da v resnici pri nas univerze »delujejo v razmerah zelo omejene avtonomije«. Kar je morda (vsaj deloma) tudi prav, saj »avtonomija in akademska svoboda morata biti uravnoveženi z odgovornostjo«. Mar te pri nas primanjkuje? Žal, pogosto tako kaže.

Iz razgovorov sem dobil tudi vtis, da se moji kolegi iz tehniško-naravoslovne sfere še pre malo zavedajo pomena univerzitetne avtonomije. Čeprav nisem posvečen v to področje, si dovolim omeniti opažanje, da se cilj ideologij iz navidez povsem duhovnih širjav vse bolj odkrito premika na gmotno področje: na vprašanja populacijske politike, energetike, ravnanja z okoljem ... Torej bodo v prihodnosti ta področja pod hudim oblastnim, strankarskim, političnim pritiskom. Tako človeštvo kot slovenski narod potrebujeta in tudi zaslužita ustanovo, ki ji bosta v teh vprašanjih lahko zaupala. Univerza in univerzitetni učitelj sta poklicana za takšno vlogo in jo morata sprejeti kljub nelagodnosti tako izpostavljenega položaja.

Nova, pravkar sprejeta ustava o univerzi govori malo, a pove veliko. »Državne univerze ... so avtonomne.« Soglasno sprejeto besedilo nam daje pravico in nalaga dolžnost, ki so jo poslanci dojeli najbrž tudi zahvaljujoč našim prizadevanjem. Vendar pa zapisana beseda ne pomeni veliko, če ustanova avtonomije ni zmožna uporabljati. Zahteva torej po eni strani zares osebno avtonomno, pokončno vedenje vsakega učitelja, hkrati pa tudi večjo pripravljenost za medsebojno dogovarjanje, ki bo omogočilo odločnejše skupne nastope. Žal ne eno ne drugo ni zagotovljeno s samima nazivoma »univerzitetni učitelj« in »univerza«.

Pred zaključkom mojega mandata smo se seveda ukvarjali z iskanjem primerne kandidata za novega rektorja. Bilo jih je kar nekaj. Prvemu, ki ga je Pedagoško-znanstveni svet imel za najprimernejšega, so spodnesli kandidaturu študentje. Istemu, pred nekaj leti, bojda partija. Postopki so se toliko zavlekli, da je bilo treba »na podlagi 59. člena statutarnega sklepa, 3. odstavka 42. člena statuta univerze sprejeti sklep o imenovanju vršilca dolžnosti rektorja Univerze v Ljubljani«. Tako so v stiski meni nekoliko podaljšali službovanje. Končno izvoljeni rektor pa je seveda dobil tudi izbrano skupino prorektorjev.

Zahvala

Ostane mi še, da se zahvalim vsem, ki ste mi delali družbo in skupaj z menoj garali v tem težavnem, prehodnem obdobju. Predvsem seveda spoštovanim prorektorjem, prof. Bavdku, prof. Marušiču, prof. Zupanu, prof. Zupančiču (po abecednem zaporedju seveda), in glavni tajnici, gospe Vilfan, za plodno, zelo zanimivo, občasno tudi razburljivo sodelovanje. Enako zahvalo sem dolžan dekanom in vodstvom naših članic, pa vsem delavcem v univerzitetnih službah v najširšem pomenu besede. Kar je mogel, je storil dobrega tudi podpredsednik Izvršnega sveta, g. Matija Malešič. Ob vseh nespornostih sta se najbrž povsem dobronamerno z nami družila in ukvarjala tudi oba ministra, prof. Vencelj in prof. Tancig. Končno sem zdaj, ko odhajam, hvaležen tudi predsedniku vlade, g. Peterletu, in ljubljanskemu županu, g. Strgarju, za njuno zelo poučno odsotnost oziroma pomanjkanje zanimanja. Verjamem, da je slonela na napačni politični presoji, saj smo zlasti prvega pred časom iskreno vabili in željno pričakovali kot upanje vzbujajočega državnika; prišel pa je šele s povsem drugačnim poslanstvom. Odsotnost teh ljudi je pojasnjevala marsikaj, kar bi sicer ostalo nerazumljivo.

Čeprav je mandat naše skupine v marsikaterem pogledu pomenil prazen tek, pa sem prepričan, da v splošnem ni bil brez koristi. Ohranitev univerzitetne avtonomije je nedvomno pomemben in ne ravno poceni dosežek. Poleg tega se je na nas in ob nas tudi sicer pokazala pot, ki je za univerzo v demokraciji možna, pokazalo se je, kje so čeri ali stranpoti na poti sodelovanja z drugimi družbenimi dejavniki.

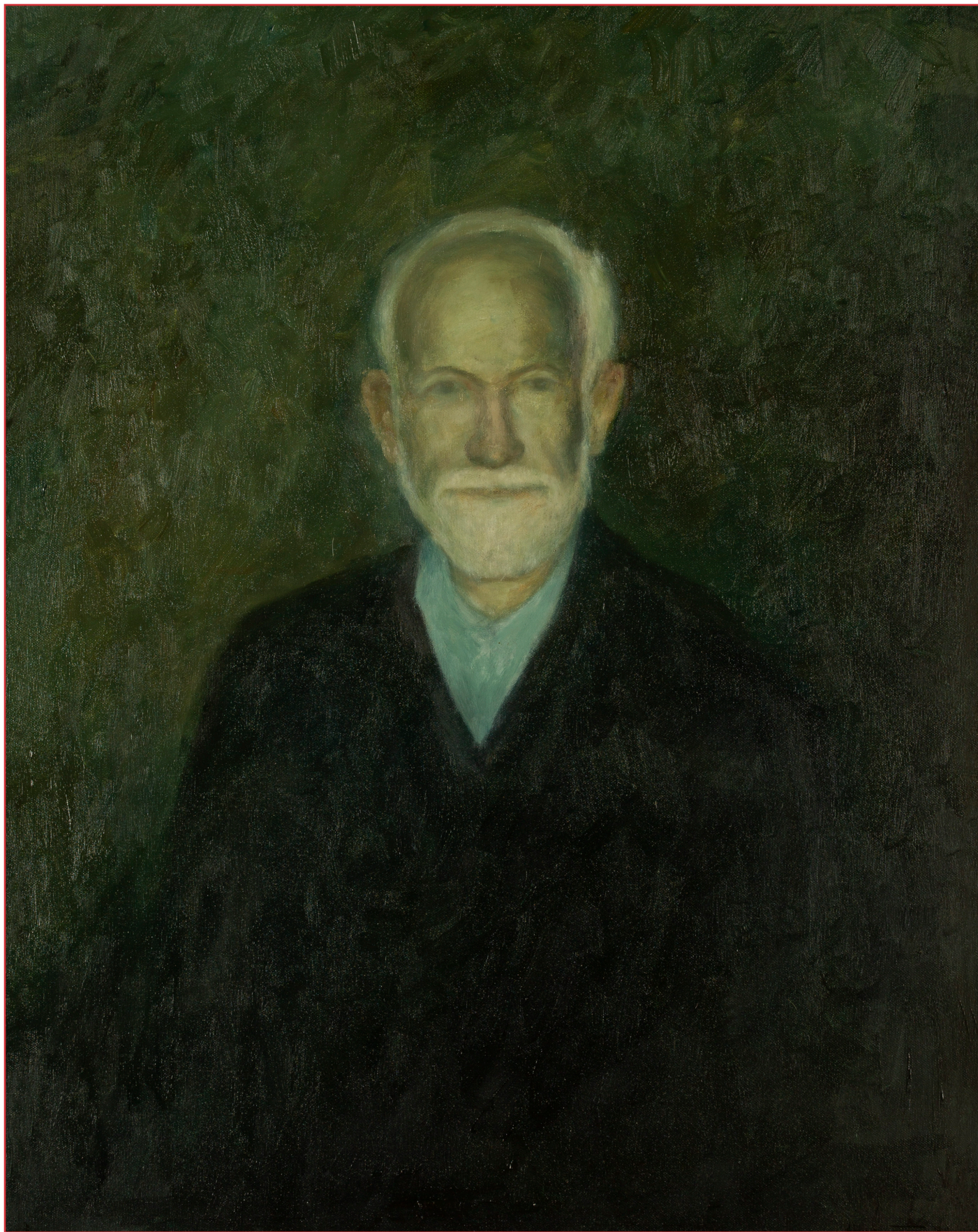
Collega doctissime Tišler, Vam in Vašim kolegom ne bom zaželel manj dela, vsekakor pa več otipljivih rezultatov.

Ljubljana, 1992

Ja, bil sem rektor. Danes na vse povedano gledam kot na bizarnosti, ki so mi po svoje celo bogatile nek kos življenja. Ne mislite, da se zavoljo njih sam sebi smilim. Kot sem že povedal, pa mi v tistem času, verjemite, res ni bilo lahko.

Ljubljana, november 2016

AKAD. PROF. DR. BORIS SKET

(portret: Ivo Mršnik)